

Onunla ilk tanışlığım yadıma gəlir... Bəlkə "Ağ dəvə" rəvayətini, "Mahmud və Məryəm" dastanını lap uşaq yaşlarımdan kəndimizin qocaları, ağsaqqallarından, ağbircəklərindən eşidən vaxtlardan tanışmışam onu? Bəlkə Poçt şöbəsində işləyən ilk sevdimi qızın yanında dayanıb və sevgimi ona deməkdan utanaraq, xəyalılara daldığım vaxtdan yaranıb, bu tanışlıq?.. Bəlkə Baladada yaşında ilk sevginin acısını daddığım vaxtdan tanışmışam onu?.. Bəlkə "Dolça" adlı itimizizin özgə çərayı ilə qudrurub, bizi qapdığı vaxtdan yaranıb bu tanışlıq?.. Bəlkə teatr adlı, bu dünyada özümüz-özümüzə gülüb, şobada qoşduğumuz vaxtlardan yaranıb tanışlığımız?.. Bəlkə "Bülbülün nağalı" ni oxuyub, yazıcının incisi kimi sözləri bir-birinə düzən, zarlı, qiymətli bir boyunbağı yaratdığına mat qaldığım vaxtdan tanışmışam onu? Bəlkə bu kiçik həddi əsərin qalın-qalın kitablar qədər olan fəlsəfi məni heyran etdiyi vaxtdan yaranıb bu tanışlıq? Bəlkə...
Bilmirəm. Bərcə onu bilirəm ki, bu görüşün tarixçəsi çox qədimdir. O vaxtlar "Şuşaya duman gəlmişdi". Nə bu dünyamızdan qatarlar getirdi... Na parpar parıldayan Yuqoslavya ayaqqabımız, nə ox kimi biçəgimiz vardı. Nə də "İki çal Papağın və bir Qara Kepkanın nağalı"ni oxumamışdıq ki, bu keşməkeşli dünyaya, özümüzi Qara Kepkaldan qurduğamızı öyrənək... "Ölüm həkim"nin də nə olduğunu bilmirdik... "Bəş dəqiqədə əbədiyyət"de yaşamamışdıq. Mərdan Dadaşlı kimi. Hər şey romantik hissələrlə baxırdıq. Baladada kimi...
Yazıcı Elçinin hekayələrində, eselərində, povestlərində, romanlarında, pьseslərində və başqa janrlı əsərlərində, El üçün yanan, El üçün düşsən, El üçün həyatın şam kimi orionlən, doloduzlarla, yaltaqlarla, xobislarla, milli mənsəbiyyəti satanlarla, millətə dəşmən olanlarla vuruşub, gah müdrik, gah yumurlu sözlərlə, eymahlı cümlələrlə, fikirlərlə, hadisədən-hadisəyə, zamandan-zamana keçərək yabançılar, nağıslar, nəkəslər nam eləyir, onların əsi simasını müəllifin və öz obrazlarının dili ilə bizzə çaldırır, göstərir və inandırır. Büttün yaradıcılığında haqqı, haqq işi, kişiliyi, mərdliyi müdafiə eləyən Elçin isə ən yüksək zirvədə dayanıb, bu hərc-mərclik, vuruş dünyasında müsbət qəhrəmanların qələbə çalmasını izləyir, gözəylər və onlara məntiqli cümlələr, fəlsəfi fikirləri ilə köməklik edir. Onları mübarizləşdirir, mətinləşdirir. Hər bir əsərində millətin dördüni öz dərdli bilzi yazıcı Elçin...
Ömrünün vaxtını ərin axarda qoyanlar və onlardan cavan olan yazarlar, ədəbiyyat oxucuları, milli ruh, istək üstündə köklənmişlər üçün, Elçinin dili, inci zor-

Ad özünü doğruldanda və ya Elçin dünyası

Xalq yazıcısı Elçinin 80 illik yubileyinə ithaf edirəm

görlüyü ilə sözləri-sözlərə, obrazlı fikirləri fikirlərə ustalıqla calamayı və özünün də lap cavanlıqdan sifətindəki nur, göz-lorindəki mərhəmət, onu bizə çox yaxın eləyib, sevdirdi. Biz də ilk yazılarımızda onun toqlid eləyib, onun yarıcdılığında bəhrələnmişdik. Onun iç dünyasına baş vurub, yazılarımızda özümüzi ona oxşatmağa çalışmışıq... Onun yaratdığı körpü-dən keçmişik... Elçinsə, El üçün yaza-yaza, öz yolunu yaradıb, öz dünyasını yaşayıb, yaşadı...
Əlində tutduğu fanarla, yaratdığı yolu işıqlandırıb, bizi də ardınca aparır. Bizə dünya mədəniyyətindən, ədəbiyyatından icnələri öz dilimizdə təqdim eləyir... Dünyanın ən böyük dahilərini, dü-həlarını bizə tanıdır... Beləcə, El çin yazarı, El çin düşünən müdrik Elçin, öz yazıları, əsərləri, fəlsəfi fikirləri ilə, əlin-dəki fanarla milləti qarandıran işıqlıqla, çamurluqdan lələzlərə aparır...
Hər dəfə mən böyük yazıcı, müdrik insan Elçinlə görüşsəndə, onunla söhbət eləyəndə neçinsə yəqinə "Qış nağalı" adlı qədim bir əsəri rəvayət və rəvayətin baş qəhrəmanı, El ağsaqqal Kərim kişi düşür... Əlbəttə, Bakıda qarlı-çovğunlu qış səhərinin açılmasına pəncərədən mayusluqla baxan və Bilgəhdəki bağın-də zəncirli qalan iti Nəbran üçün nigaran olan, Elçinin "Qış nağalı" əsərindəki Kərim kişini demirəm. Mən həmin həqiqətə oxşar başqa rəvayəti demək istəyirəm.

Bələdir həmin rəvayət:

Bələ noql eləyirlər, bələ deyirlər ki, bir bələ, bir obaya Ulu Tanrı o qəder qar yağdırır, bu obanın, bu elin başqa obalar-la yolları, izləri tamam kəsirir, bağlanır. Bir ay yağan qar bu obada heç kimin evində əzuqə qoymur, həminin taxçası, boxçası boşalır... Heç uşaqlar, xəstələr çörək bitməyir... Heç nəyə çarə tap bilməyən həmin elin camaatı, obanın ağsaqqalının evinə gəlib, ondan imdadın kömək diləyirlər...
Ağsaqqal Kərim kişi həmya diqqətə qulaq asıb, özünə moxsus qalın, qalantı səslə, əramla deyir:
-Sizim həminizin həyocanıni başa düşürəm... Bu belədən qurtarmaq üçün birca yoldur... Bu günün işini səbahə saxlamaq sərti ilə, ələ bə gəco, obanın qoçaq, igid kişiləri həro bir heyyə götərsün, mənimlə birlikdə gedib, qoşu obadan çörək,

əzuqə götürək. Onu da bilirsiz ki, bizim obamızla qoşu obanın yolu çox uzadır. Və yollar da qurd-çuşla doludur...
İmdada, köməyə gələnlərini, heç biri bu qarlı-çovğunlu gecədə, yolları çaqal-çaqqalla dolu olan bir məmləkətdə həyatını bədə vermək, qurda-çuşa qışmat olmaq istəmir... Və hərsəi bir bahano ilə evlərinə dağılışırlar.

(Esse)

Obanın kişiləri dağılışıb gedəndən sonra ağsaqqalın, Kərim kişinin mayus olduğunu görən mada oğlu, Cavanşir dözməyib deyir:
- Gəl, mənimlə gedək ata. Ölməmiş çörək götürək, heç olmasa uşaqlara, xəstələrə bir gün çətar. Sonrasına da Allah kərimdir...
Özündən sonra, onun çırağı, ocağıni yandıracaq, birca mada oğlunun bu sözlərinə ağsaqqal razılmaq istəmir.
- Xoş, oğlum... deyə o, oğlunun üzünə heyranlıqla baxıb deyir. Mən tək, özüm gedəcəm. Ögər mənə bir şey olsa, həyatım sənə yetsə, qurd-çuşa qışmat ol-sam, heç olmasa sənə monim çırağıni, ocağıni sönməyə qoymazsan... Ögər ge-dib qoşu obaya çıxa bilsəm, orda çətin günlərimin dostları var. Onlar yəqin ki, mənə kömək eləyiorlər və biz bu obaya bir neçə heyyə çörək götüririk...
Oğul atası ilə razılmaq istəmir və deyir:
- Mən də səni tək etməyə qoymayaca-m. Sən öz çırağıni, öz ocağıni hələ elli

yo bilər?... Atamın qorxusundan onlar bizə yaxınlaşmazlar!...
Bu vaxt birdən atanın ayağı büdrəyir və yerə yıxılır. Belində olan heybənin ağzi açılır və çörəklər qarn üstünə səpələnir. Oğul cəld atasına kömək eləyib onu qarn üstündən qaldırır. Köməkləşib çörəkləri heybəyə yığırlar...
İndi hər ikisi pərt, pəjmürəd yol gədirilər. Hər ikisi də öz ələmində, öz dünyasında...
Ata Kərim kişi fikirləşir:
- Nə pis oldu. Heç kimin qarşısında yıxılmayan mən, oğlunun qarşısında yıxıldım. Axı o, mənə bir dağ bilirdi. Dağ-sa uçar, ancaq yıxılmaz...
Oğul Cavanşir də öz növbəsində fikirləşir:
- Mənim atam niyə yıxılmayıdı? Axı mən onu məğrur, uca bir dağ bilirdim...
Bu vaxt birdən, Cavanşirin gözələri, atasının əlində olan tək fanara sətəşir. Sən demə... Sən demə bu qarlı, çovğunlu yol qorlu, ətəndə olan tək fanarla, arxasınca gələnlərin ayaqlarının altını, qarlı, çovğunlu, çətin keçidli yolunu işıqlandırır. Özü isə qarlılaqda gedirmiş. Demək ata fikirləşmiş ki, özü yıxılma da olar. Onsuz da bu keşməkeşli həyatda o çox yıxılıb, durub və özünün məni, kimliyini sübut edib. Amma ata Kərim kişi istəməmiş ki, oğlu Cavanşir yıxılma...
Axırda çar-naçar qalan ağsaqqal Kərim kişi, oğlu Cavanşirə razılaşır. Razılaşıb ki, oğlu da onunla gətəsin qoşu obadan çörək götürməyə. Ona kömək, arxa olsun.
... Heybələri çörəklə dolu ata və oğul alatoranda, qoşu obadan öz obalarına dönürlər. Uzaqdan canavarların, çaqqalların ulaməsi eşidilir. Tufan, çovğun on-lara yeriməyə imkan verməz. Bir yandan da hər tərəfdən eşidilən vəhşi heyvanlar-ın səsləri böyük vahimə yaradır...
Oğluna ürək-dirək vermək üçün hərdən müdrik qoca deyir:
- Yorulmamasın ki, oğlum? Biz az da gedə, obamıza az qalıb. Çatmışıq...
- Mən sənə oğlunamıza dözümlü-yəm, ata. Arxayın ol. Sənənin düşmənin hər çətinliyini, dördinə dözüb, hara lazımsa gedərəm. Təki xalqımız ağsaqqal kimi səno olan inamı itəsin, -deyə oğul da öz növbəsində, qabaqda gedən atasına ürək-dirək veriridi.
Beləcə qarlı-çovğunlu qış gecəsində ata ilə oğul yul gədir, hər biri öz iç dünyasında, öz-özünə təoskinlik, inam verək, obalarına təosiliorlər...
Ata fikirləşir ki, "birca qurda-çuşa rast gələməyirdik. Onlara yem olmayayıd. Bələ bir hadisə baş versə, görək özümü qurban verim, oğlum qaçıb qurtar-ələ bilim. Çırağıni sönməsən"...

Oğul da qurdun-qusun səsini qulaq ardına vurub fikirləşir ki, "qabaqda dağ boyda atam gedir. Qurd-çuş mənə nevylən

ÇİN müəllim!

Məm həmişə arzu edirdim ki, gün o gün olacaq, sizin əlinizdə tutduğunuz fanərə elə bir gur iş saçaqca ki, milləti həmin fanarın işığına səfərbər eləyib, milli birlik yaradacaq və QARABAĞ torpağını da işıqlandıracaq... Xalqı bu torpaq uğrunda döyüşlərə qaldıracaq. Millət məğlubiyyət təpkinsindən, məğlubiyyət sərkisindən, baş ağrı gəzməkdən, xəcalətdən qurtaracaq. Xoşsa gələcək nəsillərimiz bu səhvi bizə bağışlamayacaqdı...
Şükür Tanrının böyüklüyünə həmin fanarın işığı artıq Qarabağa da gur işıq saqdı. Vətənpərvər igidlərimiz o cənnət-məkənlə torpaqlarımızı erməni həylərindən təmizlədi. İnanırdım ki, millət, tarixlər boyu qazandığı Ərənlər diyarı, Odlar yurdu, Bəqək, Cavanşir, Koroglu, Şah İsmayıl, Çaqçq Nebi nəvələri aramızda doğrulducaq. Başqa cür də ola bilməzdi. Çünki başqa yolumuz da yox idi. Şuşaya gələnlər "dumanı" yalnız biz özümüz təmizləməyirdik. Öz gücümüzə və öz birliyimizlə. İnanırdım ki, yazıcı Elçin kimi ağsaqqalların, müdriklərin nəsihətləri, ağıllı fikirləri, əllərində tutduqları fanarlar Qarabağa gedən yolunuzu işıq saçaqca, işıqlandıracaq o cənnətməkənlə torpaqlarımızı. Mən, artıq əllərimdə silah o yola, o işığa, o torpağa gedən igidlərimizi görürdüm... Onu da fikirləşirdim ki, vuruş, döyüşlə verilən torpaqlar yalnız vuruş, döyüşlə və böyük igidliklər göstərməklə gerə qayıtmaq olar. 44 günlük Vətən mübarizəsində həmişə də daxilimə tez-təz bu sözlər səslənirdi: "Uğurlar, uğurlar sizlərə. Yolunuz işıqlı olsun igid əsgərlərimiz". Yolunuz uğurlu oldu. Millətimizin Qarabağ adlı ümidlərini, esirlikdə qalan torpaqlarımızı əzə eləyib, tarixi bir qələbə çaldıq. İndi ağsaqqal yazıcımız Elçin özünün 80 illik yubileyini əzə olunmuş Şuşada qeyd eləyir. Bir vaxtlar "Şuşaya duman gəlmişdi" əsərini yazdığı cənnət-məkənlə yerdi.

İnanırdım ki, həmin cənnətməkənlər yerləşməyə düşmənlərimiz həylər bə-daha heç vaxt "duman gətirməyəcək". Bundan sonra gələnlərimiz yalnız təbii duman olub, təbii təsəlləşdirəcək. Nəca ki, 44 günlük Vətən mübarizəsində millət birliyi, bir yumruq oldu və tam səfləşib, böyük birlik yaradıb. İnanırdım ki, bu birlik və dəmir yumruq tezliklə cənubi Azərbaycan, Bərcəlini, İrəvanı, Güyçayın, Dərcəlayozanı, Zəngəzurun, Dərcəbəndi də "dumanıni, qara buludunu" təmizləyəcək. Təmizləyəcək!.. O günlər heç də uzaqda deyil!..

Ağalar İDRİSOĞLU,

Sumqayıt şəhəri, noyabr 2000-ci il.

Bəzi əlavələr 6-7 dekabr 2008-ci il

21-22 may 2023-cü ildə olub